

VINCLES

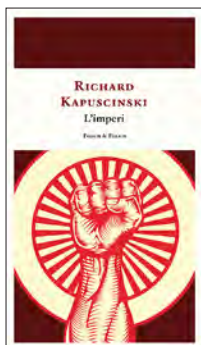
1 L'URSS, de Kapuscinski a Lomasko (i la lluita dels traductors amb els topònims)

Folch&Folch presenta en català *L'imperi* de Ryszard Kapuscinski. Amb ell fem un viatge per l'antiga URSS comparable amb el que Victoria Lomasko (Premi Veu Lliure) fa a *L'última artista soviètica* (Godall, 2022).

ÀLEX MILIAN

@alexmilianbeser

Portada de *L'imperi* de Ryszard Kapuscinski

Una obra de Ryszard Kapuscinski fins ara mai traduïda al català, *L'imperi*, ens arriba a través del nou segell d'Ernest Folch a Navona, Folch&Folch. Torna una obra cabdal del mestre del "periodisme màgic" (© Sergi Beser), que recorre l'antiga URSS del 1933 al 2003. Kapuscinski recorda al pròleg que no és ni història ni "compendi de coneixements bàsics": "Es tracta del relat personal dels meus viatges per les àmplies terres d'aquest país". Un itinerari que és molt interessant comparar amb el de l'última premiada amb el Premi Veu Lliure del Pen Català, Victoria Lomasko, *L'última artista soviètica*, que també recorre l'antic imperi.

Tots dos, per exemple, viatgen a Armènia. Kapuscinski, el 1958, i Lomasko, el 2015.

Kapuscinski, a *L'imperi*: "El 1915 va començar la matança d'armenis a Turquia. Fins als temps de Hitler aquesta va ser la major matança de la història universal: hi van perdre la vida un milió i mig d'armenis. [Al compositor Komitas] Uns soldats turcs el van fer pujar a una roca d'on el volien llançar al buit. A l'últim

moment el va salvar la filla del sultà d'Istanbul, que era alumna seva. Però ja havia vist el precipici i això li va fer perdre el cap".

I Lomasko, a *L'última artista...: "Vaig anar a Armènia per primer cop l'any 2015. El que més em va impressionar el primer dia va ser que pels carrers de Ierevan se sentís una sola llengua i es veiés un sol arquetip d'aparença física. Armènia és un país homogeni a nivell nacional: segons les estadístiques, els armenis de soca-rel constitueixen el 97 % de la població". Tots dos narren una escena a la capital armènia, però en Pau Freixa (*L'imperi*) tradueix *Erevan* i Arnau Barios, *Ierevan*. És la soferta lluita dels traductors contra els topònims. Però sembla que l'Institut d'Estudis Catalans aviat presentarà una solució. No és cap ironia.*

A sota, il·lustració de Victoria Lomasko a *L'última artista soviètica*, captada a Armènia per la dibuixant i escriptora

Amb la bomba atòmica no s'hi juga

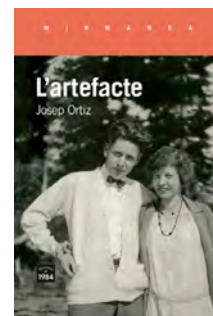
Els protagonistes d'*El passatger* i *Stella Maris* (Ed. 62, 2022) de Cormac McCarthy i el de *L'artefacte* (Ed. del 1984, 2022) de Josep Ortiz, turmentats per les bombes atòmiques.

Somien els escriptors amb bombes atòmiques? Abans que la guerra d'Ucraïna pogués despertar inquietants somnis d'explosions fungiformes, dos escriptors de dos racons de món tan allunyats com Barcelona i Santa Fe (Nou Mèxic, EUA) en parlen a les seues novel·les. El nord-americà és Cormac McCarthy, premiat amb el Pulitzer de 2007 per *La carretera*, que publica ara dues novel·les connectades, *El passatger/Stella Maris*, que Edicions 62 presenta juntes amb traduccions de Laura Segarra Vidal i Judith Raigal. Les històries parlen dels fills d'un dels enginyers de la bomba atòmica: "L'ofici del seu pare —explica un personatge— era el disseny i la fabricació de bombes enormes amb la finalitat d'incinerar ciutats senceres plenes de gent innocent mentre dormien al llit. Uns objectes mot ben pensats i manufacturats".

L'escriptor de Barcelona és Josep Ortiz i ha publicat fa pocs mesos *L'artefacte*, on barreja una història d'amor amb el relat d'un dels constructors de la primera bomba atòmica. Ortiz explica amb detall el treball que feien al laboratori secret de Los Alamos: "Hi havia, doncs, dues alternatives. I com tot a Los Alamos, cadascuna tenia el seu nom en clau. La de tipus canó, Thin Man —"home prim"—, perquè la bomba tindria una forma prima i allargada. I la d'implosió, que tindria forma rodona, Fat Man —"home gras". Alguns científics van voler veure, en aquests dos noms, les figures del president dels Estats Units, Franklin Delano Roosevelt, i del primer ministre del Regne Unit, Winston Churchill. Ves a saber, potser sí".

Els personatges de McCarthy viuen turmentats per l'ofici del pare; el d'Ortiz, per tot allò que la seua ment ha oblidat, literalment, sobre "l'artefacte".

Josep Ortiz

ACN

Bob Geldof, compositor d'"I don't like Mondays"

"I don't like Mondays", Louise Dupré i les matances escolars als EUA

L'Editorial Trípede publica *Théo per sempre*, de Louise Dupré, que aprofundeix en els esclats de ràbia adolescents.

La nova novel·la de la quebequesa Louise Dupré, *Théo per sempre*, comença amb una periodista que prepara un documental sobre les matances en escoles i instituts dels Estats Units. Més endavant, la protagonista haurà d'enfrontar-se a un cas de violència adolescent molt més proper. Una de les primeres reaccions artístiques a aquestes matances va ser la cançó més famosa dels Boomtown Rats, "I don't like Mondays". L'autor, Bob Geldof, la va compondre com a reacció a la matança del Grover Cleveland, a San Diego (Califòrnia) el 29 de gener del 1979. Quan se li demanava per què ho havia fet, l'autor dels trets, de 16 anys, responia simplement: "No m'agraden els dilluns": "Tel me why! /I don't like Mondays".

Théo per sempre, sobre la violència dels fills i la culpabilitat dels pares